

Коробкова Ганна Володимирівна, кандидат географічних наук, в. о. завідувача кафедри екології та безпеки життєдіяльності, Луганський національний аграрний університет,

Чеченева Тетяна Миколаївна, доктор біологічних наук, професор, Луганський національний аграрний університет,

Кирпичова Ірина Валентинівна, кандидат біологічних наук, доцент, Луганський національний аграрний університет,

Гончаренко Яна Миколаївна, кандидат технічних наук, доцент, Луганський національний аграрний університет,

Березенко Катерина Сергіївна, старший викладач, Луганський національний аграрний університет

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Для вирішення завдань, передбачених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [1] та у Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [2], які забезпечують стійке водокористування, охорону водних об'єктів, реалізацію конституційних прав громадян на сприятливе навколишнє середовище, доцільне застосування комплексної програми та переліку заходів, відповідних напрямів, а також цільових показників інноваційного варіанту розвитку.

Робота проводилась у межах виконання Стратегічної цілі 6. Збереження наземних і морських екосистем та сприяння збалансованому використанню їхніх ресурсів та Операційної цілі 6.1. Забезпечити збереження, відновлення та збалансоване використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем та їхніх екосистемних.

Метою роботи є розроблення рекомендацій щодо оптимізації системи моніторингу довкілля та управління природним середовищем Східного регіону України. Об'єктом дослідження є басейн р. Сіверський Донець.

Для виконання поставленої мети було вирішено ряд завдань:

- огляд методичних підходів до оцінки стану біорізноманіття;
- інтегральна оцінка сучасного якісного стану р. Сіверський Донець у межах Харківської області;
- екологічне нормування якості поверхневих вод з урахуванням регіональних особливостей, на прикладі р. Оскіл;
- екологічна оцінка стану поверхневих вод з використанням макрофітних індексів та аналіз можливості використання у системі моніторингу України;
- аналіз та розробка природоохоронних заходів щодо збереження та відновлення екологічного стану басейну р. Сіверський Донець та Східного регіону в цілому.

Гарантоване забезпечення потреб населення і галузей економіки у водних ресурсах вимагає безумовного підвищення раціональності використання

ресурсів, зниження водоємності виробництва промислової і сільськогосподарської продукції, непродуктивних втрат води, залученням в експлуатацію для потреб господарсько-побутового забезпечення населення ресурсів підземних джерел.

Збереження і відновлення водних об'єктів до стану, що забезпечує екологічно сприятливі умови життя населення, передбачає вирішення низки завдань по зниженню антропогенного навантаження на водні об'єкти, охорони підземних вод від забруднень, реабілітації водних об'єктів та ліквідації накопиченого екологічної шкоди, облаштування водоохоронних зон і прибережних захисних смуг.

В першу чергу доцільно ініціювати реалізацію заходів щодо відновлення (покращення) гідрологічного режиму водних об'єктів басейну Сіверського Дінця з першочерговим оздоровленням малих річок [3].

Важливу роль у природному регулюванні гідрологічних процесів відіграє наявність лісових масивів на водозбірних територіях. Показник лісистості по Луганській, Донецькій і Харківській областях у 2 рази нижче середніх показників по Україні. Зважаючи на надзвичайно низьку лісистість кожної з областей, в середньому по басейну вона становить близько 7% загальної території басейну річки Сіверський Донець.

Для визначення стратегічних цілей державної політики щодо охорони та використання вод української частини басейну річки Сіверський Донець, а також пріоритетів інтегрованого управління басейном, доцільно розглянути питання відновлення / збереження водних ресурсів перш за все шляхом природного регулювання, а також із застосуванням господарських засобів.

Для оптимізації системи управління природним середовищем Східного регіону України, зокрема поверхневими водами, доцільним є виконання заходів загальносистемного характеру:

- розвиток системи державного моніторингу водних об'єктів, в тому числі розвиток та модернізація державної спостережної мережі, створення єдиної автоматизованої інформаційної системи державного моніторингу водних об'єктів;

- проведення наукових досліджень та виконання дослідно-конструкторських робіт, зокрема, розробка єдиних методологічних і методичних підходів, що використовуються при проведенні моніторингу транскордонних водних об'єктів, розробка методів оцінки обсягів і ступеня негативного впливу розосередженого (дифузного) стоку з територій, на яких ведеться господарська діяльність;

- гармонізації нормативної правової бази України, природоохоронних стратегій і програм в галузі охорони природного навколишнього середовища та адаптації до законодавства ЄС;

- організаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення реалізації заходів водоохоронних програм.

З метою забезпечення достовірності інформації про якість поверхневих вод в басейні річки Сіверський Донець, а також своєчасності виявлення,

оповіщення та прогнозування екстремально високих рівнів забруднення, необхідно реалізувати заходи щодо додаткового оснащення лабораторій сучасним аналітичним обладнанням, доповнення мережі спостережень новими пунктами на прикордонних ділянках річок, які на даний час ще не охоплені моніторингом, удосконалити програми спостережень збільшивши періодичність відбору проб, уніфікувати методологічні та методичні підходи до проведення моніторингу транскордонних водних об'єктів.

Рекомендовано використання у системі моніторингу Східного регіону:

- інтегральні індекси біорізноманіття;
- екологічний індекс якості поверхневих вод за оновленою методикою, з використанням біологічних індексів;
- спільнот вищої водної рослинності, зокрема макрофітний індекс якості поверхневих вод (MIR);
- встановлення екологічних нормативів якості поверхневих вод для визначення найбільш ефективних природоохоронних заходів щодо відновлення водних екосистем.

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI.
2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/Sustainable-Dev-Strategy-for-Ukraine-by-2030.html>.
3. Коробкова Г.В., Васенко О.Г., Юрченко Л.Л. Роль природоохоронних програм у вирішенні екологічних проблем на регіональному, галузевому та локальному рівнях // Еколого-правові та економічні аспекти екологічної безпеки регіонів : VII міжнар. наук.-практ. конф. 17–19 жовт. 2012 р., м. Харків, Україна : матер. конф. Харків, 2012. С. 109–110.